

จิตรกรรมสะท้อนความงามในสังขารของพืชพรรณ

CREATION OF PAINTINGS TO EXPRESS THE BEAUTY IN THE BODY OF PLANTS

ฐิตา ครุฑชื่น *

THITA KRUTCHUEN

(Received: July 4, 2023; Revised: October 26, 2023; Accepted: June 12, 2025)

บทคัดย่อ

ผลงาน “จิตรกรรมสะท้อนความงามในสังขารของพืชพรรณ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและสร้างสรรค์งานจิตรกรรมในรูปแบบธรรมชาตินิยมโดยใช้พืชพรรณเป็นต้นแบบ สื่อให้เห็นถึงความความงามในทุกสภาพของพืชพรรณและตระหนักถึงความไม่จีรังยั่งยืนในธรรมชาติและชีวิต โดยศึกษารูปแบบผลงานศิลปะธรรมชาตินิยมและหลักกรรม ไตรลักษณ์ ซึ่งประกอบด้วยลักษณะ 3 อย่าง ได้แก่ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา มุ่งเน้นศึกษาข้ออนิจจัง ซึ่งสื่อถึงลักษณะที่ไม่จีรังของทุกสรรพสิ่งที่อยู่ภายใต้กฎธรรมชาติเดียวกัน คือ มีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป

ผลของการสร้างสรรค์พบว่า รูปแบบผลงานจิตรกรรมแบบธรรมชาตินิยมซึ่งอาศัยพืชพรรณเป็นต้นแบบ แสดงให้เห็นถึงความงามในลักษณะต่างสภาพของพืช ทั้งใบที่งอกใหม่ สวยสมบูรณ์ และเหี่ยวเฉา ผุพัง ย่อยสลาย สะท้อนให้เห็นถึงความไม่จีรัง การเปลี่ยนแปลงตามกฎธรรมชาติ เกิดเป็นผลงานจิตรกรรมที่มีความสอดคล้องกับหลักกรรมไตรลักษณ์ สะท้อนให้ตระหนักถึงคุณค่าของชีวิตตนและสรรพชีวิตอื่น ๆ ณ ปัจจุบันขณะที่ยังคงมีการตั้งอยู่ของตัวตน ควรมีสติและระมัดระวังในการใช้ชีวิต รวมถึงการทำคุณประโยชน์ใด ๆ โดยไม่ปล่อยเวลาให้ล่วงเลยจนไปถึงวันที่ชีวิตต้องดับสูญสลายไปจากโลกนี้

คำสำคัญ : จิตรกรรมธรรมชาตินิยม สังขาร อนิจจตา ไตรลักษณ์

* ภาควิชาศิลปะไทย วิทยาลัยช่างศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

Abstract

The purpose of "Creation of Paintings to Express the Beauty in the Body of Plants" to study and create paintings in a naturalistic style using plants as models. To convey the beauty in every condition of plants and realize the transience of nature and life. By studying the art style of naturalism and the principles of Three Characteristics of Existence in Buddhism. Which consists of 3 characteristics: anicca, dukkha, and anatta. It focuses on the study of anicca. which expresses the ephemeral nature of all things that are governed by the same natural law. That is, there is birth, existence, and extinction.

The results of creativity were found the style of painting is naturalism, which uses plants as models. Expresses beauty in the different conditions of plants. Both newly grown, beautiful leaves and withered, decayed, and decomposed reflect the impermanence. change according to natural laws. It is a painting that is consistent with the principles of the Three Characteristics of Existence. Reflect to realize the value of your own life and that of other living beings. Humans should be mindful and cautious in their lives. Including making benefits before life ends and leaves this world.

Keywords: naturalism painting, transience, impermanence, the three characteristics of existence

บทนำ

มนุษย์คือส่วนหนึ่งของธรรมชาติ การดำรงชีวิตของมนุษย์ล้วนเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ มนุษย์มีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติตั้งแต่ถือกำเนิดตลอดจนการดำเนินชีวิตจนไม่สามารถแยกออกจากกันได้มนุษย์ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติหลายทาง ทั้งประโยชน์ทางปัจจัยพื้นฐานของชีวิต และประโยชน์ทางด้านจิตใจ ในทางศิลปะ ธรรมชาติเปรียบเป็นแม่แบบอันสำคัญของการสร้างสรรค์ศิลปะ ที่ไม่ใช่แค่การบันทึกหรือเลียนแบบให้เหมือนแต่อาจมีการเพิ่มเติม ตัดทอน หรือแสดงอารมณ์ความรู้สึกลงไปในงานศิลปะที่ได้แรงบันดาลใจจากธรรมชาติ จากการได้พบความพึงพอใจที่แฝงในธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นสีสัน รูปร่าง บรรยากาศ ความหลากหลาย ความงาม ความเปลี่ยนแปลงในธรรมชาติ ก่อให้เกิด

ความประทับใจ สะเทือนใจ เสียหาย จนเป็นแรงกระตุ้นให้มนุษย์พยายามรักษาสภาพการณ์นั้นให้คงอยู่ (จี ศรีนาสัน, 2545, น.7) ผลงานศิลปะที่เลียนแบบหรือจำลองภาพจากธรรมชาติหรือ ธรรมชาตินิยม (Naturalism) เป็นแนวคิดของศิลปะในสมัยคลาสสิกจนถึงก่อนยุคสมัยใหม่ เป็นการแสดงถึงทักษะความรู้ที่ถูกต้องในการเลียนแบบอันเป็นพื้นฐานสำคัญของศิลปิน เพื่อเลียนแบบให้สมจริงใกล้เคียงกับการรับรู้ การเลียนแบบอาจมีหลายลักษณะ เช่น การเลียนแบบให้สมจริงและการเลียนแบบที่เป็นเพียงการแสดงลักษณะบางอย่างที่เด่นชัดของวัตถุ (สรเสรีญ สันติวงศ์, 2555, น. 130)

การสร้างสรรคผลงาน จิตรกรรมสะท้อนความงามในสังขารของพืชพรรณ เป็นการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมภายใต้ขอบเขตของศิลปะธรรมชาตินิยม มีแนวคิดจากความรู้สึกลับประทับใจในความงามของพืชพรรณ เนื่องด้วยผู้สร้างสรรค์มีความชื่นชอบและปลูกพืชพรรณสวยงามไว้หลากหลายชนิด เกิดการสังเกตเห็นลักษณะการเปลี่ยนแปลงของพืชพรรณในทุกสภาพ ตั้งแต่การเริ่มงอก เติบโตสมบูรณ์ สวยงาม ถูกแมลงกัดกิน และร่วงโรย เหี่ยวเฉา ผุพังไปตามกาลเวลา ซึ่งจากการสังเกตลักษณะดังกล่าว พบว่าการเปลี่ยนแปลงตามกฎของธรรมชาตินั้นมีความหมายสอดคล้องกับหลักธรรมไตรลักษณ์ในทางพุทธศาสนา ที่แปลว่าลักษณะ 3 อย่าง ได้แก่ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา จึงนำเนื้อหาดังกล่าวมาถ่ายทอดเป็นผลงานจิตรกรรม เน้นการถ่ายทอดเนื้อหาข้อ อนิจจัง คือ ความไม่เที่ยง ความไม่ถาวร ความไม่คงที่ในสภาพเดิมตลอดไป ภาวะที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมสลายแปรปรวนไป สภาพทั้งหมดล้วนมีคุณค่าในสังขารที่ต่างกัน ทั้งในแง่ความงามและความหมายทางหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ ผ่านการจัดองค์ประกอบทางศิลปะให้มีเอกภาพเพื่อส่งเสริมคุณค่าความงามทั้งทางรูปทรงและทางเนื้อหา

วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมในรูปแบบธรรมชาตินิยมโดยใช้พืชพรรณเป็นต้นแบบ สื่อให้เห็นถึงความความงามในทุกสภาพของพืชพรรณและตระหนักถึงความไม่จีรังยั่งยืนในธรรมชาติและชีวิต

กระบวนการสร้างสรรค์

การศึกษาข้อมูล

ผู้สร้างสรรค์ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบของการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมที่ได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติและพืชพรรณ ในรูปแบบธรรมชาตินิยม (Naturalism) ซึ่งมีพื้นฐานมาจากศิลปะการเลียนแบบ (Art as Imitation) การเลียนแบบในแง่ทางศิลปะ

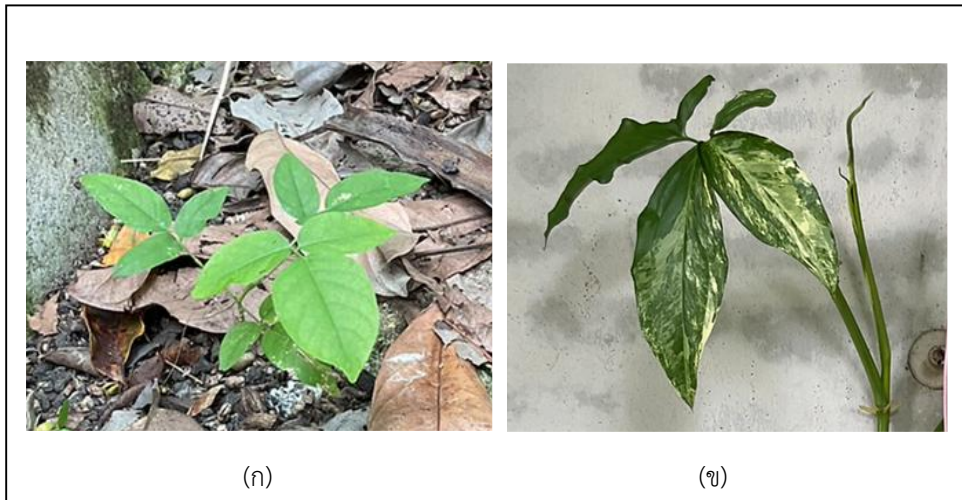
คือการนำเสนอของจริงที่มีอยู่แล้วใหม่อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งคือการเลียนแบบธรรมชาติ ธรรมชาตินิยมมีความหมายและลักษณะใกล้เคียงกับ ความเหมือนจริง (Realism) ด้วยแนวคิด และหลักการที่ต่างแสดงให้เห็นถึงความเป็นจริงในธรรมชาติทั้งรายละเอียด บรรยากาศ และเรื่องราวที่พบเห็น แตต่างกันในการแสดงออกในเนื้อหาที่ต่างกัน ศิลปะแบบเหมือนจริง ถ่ายทอดเรื่องราวของคนและวิถีชีวิต และมักแสดงความคิดเกี่ยวกับชีวิตและสังคม ส่วนศิลปะแบบธรรมชาตินิยม เน้นนำเสนอเรื่องราวของทิวทัศน์และธรรมชาติ ซึ่งถ่ายทอด ออกตามที่ได้เห็นและรับรู้ เลียนแบบโดยใช้เทคนิควิธีการในการจำลองเรื่องของแสงเงา พื้นผิว หลักทัศนียภาพ สัดส่วน (สรรเสริญ สันติวงศ์, 2555, น. 131) จากการที่ผู้สร้างสรรค์ ได้ศึกษา สังเกต ลักษณะของพืชพรรณจากของจริง และเก็บข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบกับ หลักกรรมไตรลักษณ์ ในข้ออนิจจา ซึ่งหมายถึง ความไม่เที่ยง ความไม่ถาวรคงที่แน่นอน ความไม่คงที่อยู๋ได้ในสภาพเดิมตลอดไป ภาวะที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วเสื่อมสลายดับไป ตามปกติผู้คนมักให้ความสนใจพืชพรรณเฉพาะตอนที่สวยงามสมบูรณ์ แต่ในความเป็นจริง ตามกฎธรรมชาติที่สอดคล้องกับหลักกรรมไตรลักษณ์ ที่ย่อมมีการเกิด การผุพัง เหี่ยวเฉา เช่นเดียวกับชีวิตมนุษย์และทุกสิ่งทุกอย่างในโลกที่ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ไม่มีสิ่งใด หยุดนิ่งคงที่อยู๋อย่างเดิมได้ตลอดไป ขึ้นอยู่กับว่าจะเปลี่ยนแปลงช้าหรือเปลี่ยนแปลงเร็ว เท่านั้น สิ่งที่ไม่แน่นอน คือสิ่งต่าง ๆ ทั้งหมดจะถูกกาลเวลาทำให้เปลี่ยนแปลง เปลี่ยนสภาพไป สิ่งใดมีการเกิดขึ้นในตอนต้น สิ่งนั้นจะคงมีอยู่ และเสื่อมสลายดับไปในที่สุด ผู้สร้างสรรค์ จึงนำลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปตามสังขารและเวลาของพืชพรรณมานำเสนอเปรียบเทียบกับชีวิตมนุษย์ที่ย่อมมีความเสื่อมของสังขารเช่นกัน ตามหลักไตรลักษณ์ในข้ออนิจจา ซึ่งหมายถึง การเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป

ลักษณะพืชกำลังงอก หรือเกิดขึ้นมาใหม่จากดิน เปรียบกับการเกิดขึ้นของชีวิต พืชที่แตกยอดอ่อนจากต้นเดิม เสมือนชีวิตที่มีการเกิดขึ้นของประสบการณ์ใหม่ การเติบโต ตามกาลเวลา

ลักษณะพืชที่เติบโตจนสมบูรณ์มีความสวยงาม เปรียบกับการตั้งอยู่ของชีวิต ร่างกายที่สมบูรณ์พร้อม แข็งแรง

ลักษณะของพืชที่เหี่ยวเฉา ร่วงโรย เมื่อเวลาผ่านไป เปรียบกับชีวิตที่เมื่อผ่าน กาลเวลามานานย่อมมีสัญญาณของความเสื่อมปรากฏเตือนให้ตระหนักถึงช่วงเวลาที่กำลังดับ สลายหรือสิ้นไป และพืชที่ถูกแมลงกัดกิน มีร่องรอยตำหนิเปรียบการมีโรคภัยความเจ็บป่วย ของชีวิต ที่มนุษย์ยากจากหลักพันได้ และลักษณะของพืชที่ผุพัง สลาย จนแปรสภาพเป็น

ผุยมงปนไปกับผืนดินเปรียบกับชีวิตที่ได้ดับสูญไปตามกฎธรรมชาติ ที่ทุกชีวิตไม่อาจหลบเลี่ยงได้

ภาพที่ 1 พืชที่งอกใหม่ หรือยอดอ่อนที่เกิดขึ้นใหม่ แสดงถึงการเกิดขึ้น การเริ่มต้น

(ก) ภาพพืชที่งอกขึ้นมาใหม่จากพื้นดิน เปรียบกับการเกิดขึ้นใหม่ของชีวิต

(ข) ภาพยอดอ่อนของพืชเปรียบกับการเริ่มต้น การพัฒนา การเติบโต

ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 2 พืชที่เติบโตสมบูรณ์ แสดงถึงสภาวะการดำรงอยู่ ในสภาพที่สวยงาม สมบูรณ์

ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

(ก)

(ข)

(ค)

ภาพที่ 3 พืชเหี่ยวเฉา ผุพัง ย่อยสลาย แสดงถึงการดับสูญสลายไปตามผ่านกาลเวลา

- (ก) ภาพพืชที่เหี่ยวเฉา เปรียบถึงการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเสื่อมของสังขาร ความชรา
- (ข) ภาพพืชที่ถูกแมลงกัดกิน เปรียบถึงการเจ็บป่วย โรคภัยคุกคาม นำไปสู่ความผิดปกติและความเสื่อมของสภาพที่เคยสมบูรณ์
- (ค) ภาพพืชที่ผุพัง ย่อยสลาย เปรียบถึงความร่วงโรย ความตาย ความดับของสังขาร

ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

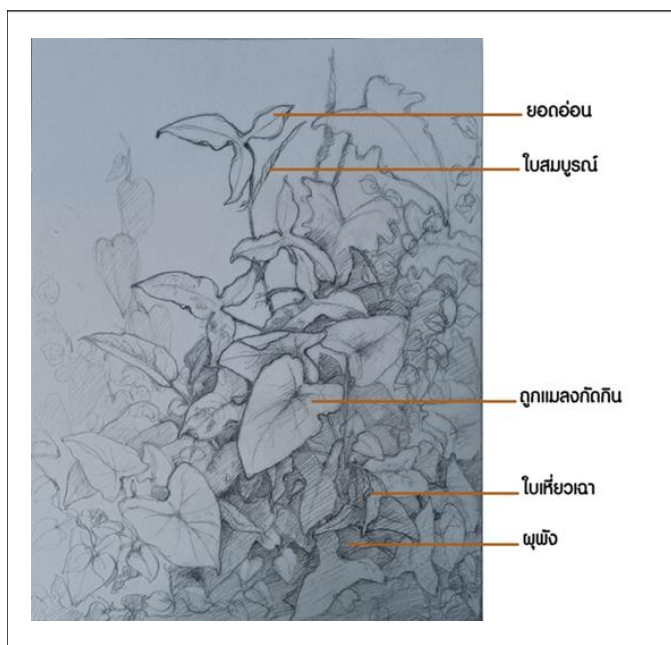
การสร้างสรรค์ผลงาน

เมื่อได้ข้อมูลของสภาพลักษณะต่าง ๆ จากการสังเกตและบันทึกภาพของพืชพรรณ จึงนำมาเรียบเรียงถ่ายทอดเป็นผลงานจิตรกรรม ผ่านการจัดวางใหม่เพื่อแสดงลักษณะตามสังขารในช่วงต่าง ๆ ของพืชพรรณที่อยู่รวมกัน โดยมีขั้นตอนในการสร้างผลงาน ดังนี้

1. การเตรียมภาพร่าง ผู้สร้างสรรค์นำลักษณะและชนิดของพืชต่าง ๆ มาจัดองค์ประกอบให้มีความสวยงามตามหลักองค์ประกอบศิลป์ โดยเริ่มจากการร่างภาพด้วยดินสอ ลงในกระดาษวาดเขียน ขนาด 15x 20 เซนติเมตร เพื่อให้เห็นภาพรวมของ

องค์ประกอบทั้งหมดของผลงาน ซึ่งประกอบด้วยรูปทรงใบไม้ในแบบการใช้รูปทรงซ้ำ ๆ กัน หลายจำนวน ที่ต่างขนาดและลักษณะกันไป เพื่อแสดงให้เห็นสภาพทั้งการเกิดใหม่ งอกใหม่ แตกใบใหม่ การเติบโตอย่างสมบูรณ์ และการเหี่ยวเฉา ผุพัง ในภาพเดียวกัน

2. การลงสีและเก็บรายละเอียด ผู้สร้างสรรค์ใช้สีอะคริลิกในการสร้างสรรค์ผลงาน บนเฟรมผ้าใบขนาด 70 x 90 เซนติเมตร เริ่มจากลงสีพื้นทั่วทั้งพื้นเฟรมผ้าใบ โดยผสมสี ให้มีโทนน้ำหนักร่อนข้างเข้ม และมีการไล่โทนสีด้านล่างให้มีน้ำหนักต่างกันเพื่อการสร้าง บรรยากาศ และเพื่อต่อการลงน้ำหนักบนวัตถุในขั้นต่อไป ร่างตามแบบภาพร่างลงบน ผ้าใบ โดยใช้ดินสอสีขาวในการร่าง เนื่องจากน้ำหนักของพื้นมีสีเข้มการใช้ดินสอสีขาวทำให้ เห็นเส้นที่ร่างได้ชัด และยังสามารถแก้ไขได้ง่ายหากเกิดข้อผิดพลาดในการร่าง

ภาพที่ 4 ภาพร่าง
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

ลงสีใบไม้ที่ละส่วนโดยแยกลงทีละต้น ทีละชนิดก่อน เนื่องจากใบไม้ของพืชแต่ละชนิด แม้มีสีที่ใกล้เคียงกัน แต่มีเฉดสีที่ต่างกัน เช่น บางชนิดเขียวออกม่วง บางชนิดเขียวออกเหลือง และถึงแม้จะเป็นชนิดเดียวกันแต่หากมีระยะที่ต่างกันสีจะต่างกันไปตามบรรยากาศ การลงสี ในขั้นตอนนี้เป็น การลงให้เห็นน้ำหนักรวมๆ เพิ่มรูปทรงพืชพรรณในระยะหลังเพื่อให้เกิดมิติ เพื่อแสดงถึงการอยู่ร่วมกันที่หลากหลาย ซับซ้อนของพืชมากขึ้น และในการจัดองค์ประกอบ ทางศิลปะการเพิ่มจำนวนที่ซ้ำหน่วยลงไปจะช่วยให้ผลงานเกิดความกลมกลืน มีมิติ ระยะ

เกิดความซับซ้อน น่าสนใจมากขึ้น ซึ่งในแง่ของเนื้อหาการเพิ่มรูปทรงสามารถเปรียบถึงชีวิตมนุษย์ที่อยู่ร่วมกัน แม้มีความต่างกันหลากหลายสถานะ

การลงสีเพื่อเก็บรายละเอียดของลักษณะพืชพรรณให้สมบูรณ์ เน้นสีของพืชที่ต่างลักษณะกัน เช่น สีใบไม้ที่งอกใหม่หรือแตกยอดใหม่จะมีสีอ่อน สว่าง ซึ่งเปรียบเสมือนชีวิตที่กำลังเกิดขึ้นใหม่ เกิดการเริ่มต้นใหม่ เพิ่มรูปทรงของพืชที่อยู่ในระยะไกล ในเงามืด เก็บรายละเอียดของแสงเงา ลวดลาย สีเส้นของพืช เพื่อเน้นให้เห็นถึงความแตกต่างในลักษณะ ในขั้นตอนสุดท้ายจนเสร็จสมบูรณ์

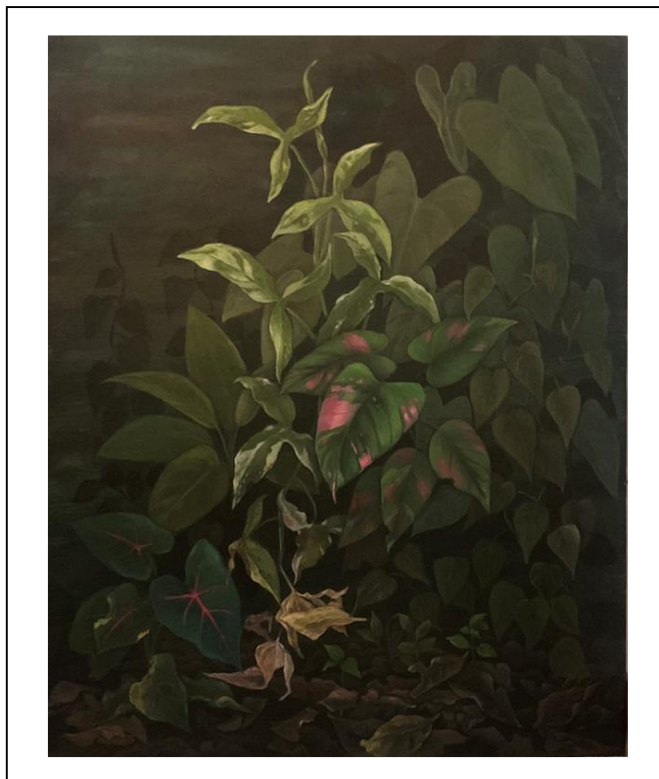

ภาพที่ 5 ขั้นตอนการลงสีโดยรวม

(ก) ลงสีพื้นโดยรวมของใบไม้ในแต่ละส่วน

(ข) เพิ่มเติมน้ำหนักแสงเงา และจำนวนรูปทรงในระยะต่าง ๆ

ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 6 ผลงานสำเร็จ ชื่อผลงาน “สังฆารของพืชพรรณ”

ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

ผลการสร้างสรรค์

ด้านรูปแบบผลงาน จากการศึกษาศิลปะกรรมธรรมชาตินิยม ผู้สร้างสรรค์ได้ศึกษารูปแบบวิธีการสร้างสรรค์จากรูปแบบศิลปะธรรมชาตินิยม ซึ่งมีที่มาจากการเล่นแบบเพื่อให้เกิดความสมจริง ต้องอาศัยเทคนิควิธีการทักษะการฝึกปฏิบัติทางศิลปะและความเข้าใจถึงธรรมชาติของการมองเห็น การทำให้เกิดมิติเพื่อสร้างให้เกิดลักษณะคล้ายกับที่มองเห็นทั้งสัดส่วน โครงสร้าง มิติ น้ำหนัก ระยะ แสงเงาและพื้นผิว ให้คล้ายความเป็นจริง ทั้งการเล่นแบบให้สมจริงและการเลียนแบบที่เป็นเพียงการแสดงลักษณะบางอย่างที่เด่นชัดของวัตถุ จุดมุ่งหมายเพื่อจำลองภาพธรรมชาติและชีวิต ผู้สร้างสรรค์ได้นำมาปรับใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมของตนเอง โดยเริ่มจากการสังเกตลักษณะจากประสบการณ์ตรงที่รับรู้รูปทรงและลักษณะของพืชพรรณทางการมองเห็น และถ่ายทอดออกมาในรูปแบบจิตรกรรมสีอะคริลิก ในการถ่ายทอดลักษณะตามธรรมชาติของพืชพรรณไม่เพียงแต่เป็นการลอกตามที่เห็นทั้งหมด เนื่องจากในธรรมชาติพืชพรรณจะมีการเติบโตและเลื้อยพัน ยุ่งเหยิง ทำให้มองดูแล้วสับสนในลักษณะที่ผู้สร้างสรรค์ต้องการสื่อ จึงมีการจัดวางรูปทรงต่าง ๆ ประกอบขึ้นใหม่ ตามหลักองค์ประกอบศิลป์ เพื่อให้เกิดความสวยงาม

และสามารถเน้นลักษณะในความหมาย การเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ตามหลักอนิจจตา ให้ได้เห็นปรากฏ ในผลงานอย่างชัดเจนมากขึ้น

ผลงานสร้างสรรค์ด้านความงาม จิตรกรรมสะท้อนความงามในสังขารของพืชพรรณ ผู้สร้างสรรค์ต้องการนำเสนอความงามทั้งในแง่ของความหมายตามหลักธรรมไตรลักษณ์ และความงามในทางกายภาพ ซึ่งความงามทางกายภาพนั้นเป็นการที่ผู้ชมงานสามารถสัมผัส และรับรู้ได้จากการมองเห็นคือองค์ประกอบทางศิลปะ โดยในผลงานผู้สร้างสรรค์ได้นำเสนอ ในรูปแบบธรรมชาตินิยม ซึ่งมีที่มาจากการเลียนแบบธรรมชาติ แต่ในธรรมชาติพืชพรรณต่าง ๆ มักจะขึ้นอยู่รวมกันอย่างไม่เป็นระเบียบ ซับซ้อน เห็นลักษณะไม่ชัดเจน การเติบโตที่ต่างกัน ขึ้นอยู่กับแสงแดด น้ำ ดิน อากาศ และลักษณะเฉพาะของพืชแต่ละชนิด เช่น ไม้เลื้อย ไม้ที่ชอบความชื้น หรือชอบแดด ทั้งพืชต่าง ๆ ยังมีรูปทรง ขนาด ลวดลาย ที่ต่างกัน ดังนั้น ผู้สร้างสรรค์จึงได้นำพืชพรรณต่าง ๆ ที่ต้องการนำเสนอเนื้อหา มาจัดองค์ประกอบขึ้นมาใหม่ เพื่อให้เกิดคุณค่าทางความงามตามหลักองค์ประกอบศิลป์ทั้งด้านเรื่องราวและรูปทรง องค์ประกอบต่าง ๆ ของผลงานจะต้องประสานเข้ากันอย่างมีเอกภาพ คือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความกลมกลืน ความเข้ากันได้ เกิดจากความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันของส่วนต่าง ๆ ในทางศิลปะ เป็นการประสานหรือการจัดระเบียบของส่วนต่าง ๆ ให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันขึ้น การจัดระเบียบจากความสับสน ยุ่งเหยิง และสร้างดุลยภาพให้แก่สิ่งที่ ขัดแย้งกันเพื่อให้ผลรวมที่ไม่อาจแบ่งแยกได้ ทั้งที่เป็นรูปและนาม ซึ่งย่อมมีความขัดแย้งกัน โดยธรรมชาติให้มีเอกภาพขึ้นมา (ชลูด นิ่มเสมอ, 2553, น.130-134) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ความงามทางกายภาพอันเกิดจากการจัดองค์ประกอบทางศิลปะ โดยอาศัยทัศนธาตุ ดังนี้

เส้น เส้นที่เกิดขึ้นในผลงานเป็นเส้นโค้งเกือบทั้งหมด เนื่องจากเส้นโค้งเป็นเส้นที่มี อยู่ตามลักษณะของใบไม้ ก้าน และเถา เส้นโค้งยังให้ความรู้สึกถึงความเคลื่อนไหว เติบโต ผ่อนคลาย ซึ่งสอดคล้องกับเนื้อหาที่ผู้วิจัยต้องการสื่อถึงความเติบโตและเปลี่ยนแปลงของ พืชพรรณ

น้ำหนัก ในผลงานมีน้ำหนักที่ต่างกันไปทั้งน้ำหนักเข้ม กลาง อ่อน ตั้งแต่ น้ำหนัก เข้มสุดคือบริเวณพื้นหลังที่ถูกรูปทรงของพืชทับซ้อนจนเกิดความรู้สึกและเงา และใบไม้ที่อยู่ ด้านหลังที่กลืนกับบรรยากาศที่มีน้ำหนักอ่อนไปทางเข้ม น้ำหนักกลางบริเวณใบ ของพืชพรรณ และน้ำหนักอ่อนบริเวณลวดลายเฉพาะของใบไม้บางชนิดรวมถึงบริเวณที่เป็น แสงตกกระทบกับพื้นพื้นนั้น ๆ ผู้สร้างสรรค์จัดน้ำหนักให้มีครบทั้งเข้มสุดไปจนถึงอ่อนสุด

โดยน้ำหนักเข้มเป็นส่วนที่มากกว่าน้ำหนักอ่อน และได้วางน้ำหนักที่อ่อนกระจายไปในบางบริเวณในภาพเพื่อลดความขัดแย้งของน้ำหนักลง

สี การใช้สีในผลงานเป็นการใช้สีคู่ตรงข้ามระหว่างเขียวและแดง โดยใช้แดงในปริมาณที่น้อยประมาณร้อยละ 5-10 เท่านั้น ในบริเวณจุดเด่นเพื่อเน้นให้เห็นชัดเจนขึ้น และมีการใช้สีข้างเคียงของทั้งเขียวและแดงเข้ามาผสมเพื่อแทรกในส่วนต่าง ๆ ทั่วทั้งภาพ เพื่อให้เกิดความสวยงามกลมกลืนขึ้น

ที่ว่าง ผู้สร้างสรรค์จัดรูปทรงในภาพให้มีความแน่น และห่างต่างกันออกไป โดยค่อย ๆ กระจายรูปทรงบริเวณที่แน่นให้ห่างกันออกไป จนถึงบริเวณที่เป็นพื้นที่ว่าง ทำให้เกิดพื้นที่ว่างที่ไม่ขัดตากับส่วนอื่นในผลงาน

พื้นผิว ลักษณะพื้นผิวในผลงานส่วนใหญ่มีลักษณะค่อนข้างเรียบ แบน และมีความมันวาวเล็กน้อย ตามลักษณะของใบพืชพรรณตามธรรมชาติ บางบริเวณมีพื้นผิวที่ต่างออกไปเล็กน้อย เช่น ลวดลายของใบ และลักษณะที่เหี่ยวเฉาของใบไม้บางใบปรากฏพื้นผิวที่ขรุขระ ยับย่น ซึ่งผู้สร้างสรรค์ได้กระจายลักษณะพื้นผิวที่ขรุขระนี้ ให้อยู่รวมกันในบริเวณพื้นที่ปรากฏบนใบไม้เหี่ยวแห้ง และกระจายไปในลวดลายใบไม้บางใบเพื่อลดความขัดแย้งของพื้นผิว

การจัดทัศนธาตุในผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้ ผู้สร้างสรรค์เน้นให้เกิดความเป็นเอกภาพของรูปทรงทั้งหมด โดยใช้การซ้ำของรูปทรงที่เหมือนกัน และมีความแตกต่างของขนาด ลักษณะ รายละเอียด ของแต่ละรูปทรงเล็กน้อย ความแตกต่างนี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในแต่ละรูปทรง ช่วยให้คลายความน่าเบื่อและทำให้ภาพดูมีชีวิต (ชลูด นิ่มเสมอ, 2553, น.160)

ความงามด้านเนื้อหาเรื่องราว ที่สะท้อนความหมายในผลงานให้ตระหนักถึงหลักธรรมไตรลักษณ์ ขอนิจจัง ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

เนื้อหาด้านวัตถุ ผู้สร้างสรรค์ได้รับแรงบันดาลใจและความประทับใจในด้านความงาม ตามธรรมชาติของพืชพรรณ ซึ่งตามธรรมชาติแล้วพืชพรรณต่างมีความงามในตัวเองอยู่แล้ว ด้วยสีสัน รูปทรง รายละเอียด ลวดลาย และลักษณะของพืช ถึงแม้จะตามธรรมชาตินั้นพืชพรรณย่อมมีความแตกต่าง มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา อาจจะไม่ค่อยสวยงามตลอด อาจมีทั้งลักษณะที่เหี่ยวเฉา ขาดแห้ง ถูกแมลงกัดกิน ผุพังสลายไปตามสภาพ แต่จากการเฝ้าสังเกตลักษณะที่มีการเปลี่ยนแปลงและต่างกันไปนั้นแล้ว ผู้สร้างสรรค์มองว่าทุกสภาพลักษณะหรือสังขารของพืชพรรณนั้นยังคงความงามของตัวเอง

เนื้อหาด้านเรื่องราว ความหมาย จากการพินิจสภาพสังขารของพืชพรรณแล้ว ผู้สร้างสรรค์มองเห็นความสอดคล้องตามหลักธรรมในพุทธศาสนา ว่าด้วยหลักไตรลักษณ์ที่มี

ความหมายว่า ลักษณะ 3 ประการ ที่เป็นสามัญลักษณ์หรือลักษณะที่เสมอกัน เป็นสิ่งที่มีอยู่ในสังขารของสรรพชีวิตทั้งปวง เป็นธรรมที่พระพุทธรเจ้าได้ตรัสรู้ 3 อย่าง ได้แก่ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ซึ่งมีความหมายแยกย่อย ดังนี้

- อนิจจัง (อนิจจตา) หมายถึง ความไม่เที่ยง ความไม่คงที่ ความไม่ยั่งยืน ภาวะที่เกิดขึ้นตั้งอยู่ แล้วเสื่อมและสลายไป

- ทุกขัง (ทุกขตา) หมายถึง ความเป็นทุกข์ ภาวะที่ถูกบีบคั้นด้วยการเกิดขึ้นและสลายตัว ภาวะที่กดตัน ผืนและขัดแย้งอยู่ในตัว เพราะปัจจัยที่ปรุงแต่งให้มีสภาพเป็นอย่างนั้นเปลี่ยนแปลงไป จะทำให้คงอยู่ในสภาพนั้นไม่ได้ ภาวะที่ไม่สมบูรณ์มีความบกพร่องอยู่ในตัว

- อนัตตา (อนัตตตา) หมายถึง ความไม่ใช่ตัวตน ความไม่มีตัวตนที่แท้จริงของมันเอง ไม่ใช่ของใคร ไม่อยู่ในอำนาจควบคุมของใคร

ผู้สร้างสรรค์ได้พิจารณาเปรียบเทียบลักษณะของพืชพรรณกับหลักไตรลักษณ์ในข้ออนิจจา ซึ่งเปรียบกับลักษณะของพืชที่มีทั้งการเกิด การงอกขึ้นมาใหม่ จนเติบโตมีสถานะที่สมบูรณ์สวยงาม จนเหี่ยวเฉา ผุพัง และย่อยสลายไป มีการเกิดขึ้นตามธรรมชาติและไม่สามารถคงสภาพได้ เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา

สรุป

จากการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมสะท้อนความงามในสังขารของพืชพรรณพบว่าผลงานจิตรกรรมในรูปแบบธรรมชาตินิยมโดยใช้พืชพรรณเป็นต้นแบบสามารถให้ผลลัพธ์และคุณค่าในด้านความงามของพืชในทุกสภาพสังขารตามวัตถุประสงค์ โดยอาศัยการจัดองค์ประกอบศิลป์ การใช้ทัศนธาตุให้เกิดความกลมกลืน และผลลัพธ์คุณค่าในเนื้อหาของผลงาน ก่อให้เกิดการตระหนักถึงหลักธรรมของพุทธศาสนาอันเป็นกฎของธรรมชาติตามหลักไตรลักษณ์ข้ออนิจจัง ที่ทุกชีวิตไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ คือการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ผลงานสะท้อนให้เห็นถึงความสวยงามของพืชพรรณที่ให้ความเจริญตาแก่ผู้พบเห็น และผู้คนมักชื่นชมในสภาพที่พืชพรรณสวยงามสมบูรณ์ แต่ในแง่มุมของผู้สร้างสรรค์มองว่าพืชพรรณนั้นงามต่างกันในแต่ละลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นในลักษณะเพิ่งเริ่มงอกเงย แตกกอดหรือในยามเหี่ยวเฉา ผุพัง เนื่องจากในทุกสภาพสังขารที่ปรากฏนั้น เป็นความจริงที่เกิดขึ้นและไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ตามความจริงในธรรมชาตินั้นหากมนุษย์เกิดการตระหนักและเข้าใจความหมายและคุณค่าของทุกการเปลี่ยนแปลง จะสามารถมองเห็นความงามในความจริงนั้นได้

อภิปรายผล

การสร้างสรรคผลงานจิตรกรรมสะท้อนความงามในสังขารของพืชพรรณในรูปแบบธรรมชาตินิยมโดยใช้พืชพรรณเป็นต้นแบบ สะท้อนถึงหลักธรรมไตรลักษณ์ของพุทธศาสนา ตามข้ออนิจจัง คือการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสวยงามของพืชพรรณที่มีความงามในทุกสภาพสังขาร ไม่ว่าจะเพิ่งเริ่มงอกเงย แตกกอด สมบูรณ์ หรือในยามเหี่ยวเฉา ผุพัง ชีวิตมนุษย์ก็เช่นกันในทุกช่วงเวลาของการเติบโต สังขารที่เปลี่ยนแปลงไปในทุกช่วงอายุย่อมมีความงามไม่ว่าจะในแง่มุมทางกายภาพหรือความงามในความหมายของสภาวะสังขาร เนื่องจากในทุกสภาพสังขารที่ปรากฏนั้น เป็นสภาวะที่เกิดขึ้นตามความจริงในธรรมชาติ หากมนุษย์ไม่เข้าใจความหมายและคุณค่าของทุกการเปลี่ยนแปลง ก็ไม่อาจมองเห็นความงามในความจริงตามกฎธรรมชาตินั้นได้ ดังที่ (กาวิศรีรัตน์ 2019, น. 18) ได้สรุปการศึกษาความงามเชิงพุทธไว้ว่า ในพระพุทธศาสนาความงามในธรรมชาติถูกยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดความเพียรในจิตใจ โดยตั้งเดิมจิตและธรรมชาติเป็นสิ่งผ่องใสบริสุทธิ์ แต่ว่าปัจจัยภายนอกทำให้จิตเศร้าหมอง เช่นเดียวกับความงามซึ่งเป็นสิ่งบริสุทธิ์ แต่เพราะมนุษย์มีความยึดติดในลักษณะบางอย่างที่ปรารถนา ทำให้เกิดอุปสรรคต่อความรับรู้ความงามที่เป็นเครื่องช่วยให้เกิดความเจริญงอกงามทางด้านจิตใจ หากมนุษย์ปรับจิตใจให้เข้ากับความงามอย่างถูกต้องเหมาะสม จะได้รับประโยชน์จากการชื่นชมความงาม ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของท่านพุทธทาสภิกขุ ท่านได้ให้ความหมายของศิลปะ ว่าเป็นความจริงของกฎธรรมชาติ การรู้จักศิลปะที่แท้จริงจึงอยู่ที่การเข้าถึงกฎธรรมชาติที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งกฎธรรมชาติดังกล่าวมีอยู่ในทุกสิ่ง ทั้งมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์น้อยใหญ่ย่อมอยู่ในกฎเกณฑ์ธรรมชาติดังกล่าวนี้อยู่ทั้งสิ้น (พิชัย สุขวุ่น, 2554, น. 1) จึงควรตระหนักถึงคุณค่าของชีวิตตนและสรรพชีวิตอื่น ๆ ณ ปัจจุบันขณะที่ยังคงมีการตั้งอยู่ของตัวตน ควรมีสติและระมัดระวังในการใช้ชีวิต รวมถึงการทำคุณประโยชน์ใด ๆ โดยไม่ปล่อยเวลาให้ล่วงเลยจนไปถึงวันที่ชีวิตต้องดับสูญสลายไปจากโลกนี้

กิตติกรรมประกาศ

บทความประกอบผลงานสร้างสรรค์ฉบับนี้ เกิดขึ้นได้จากการได้รับทุนสนับสนุนวิจัยจากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม และมีความสำเร็จได้ จากความเมตตาช่วยเหลือของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ณรงค์ศักดิ์ สุขแก้วมณี ที่ปรึกษาโครงการ

งานสร้างสรรค์และผู้ทรงคุณวุฒิในการช่วยเหลือให้คำแนะนำ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศันสนีย์ รุ่งเรืองสาคร ผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจรายงานสร้างสรรค์ฉบับสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม ที่สนับสนุนทุนวิจัย ในครั้งนี้และขอบพระคุณ นายจรัญ หนองบัว ผู้อำนวยการวิทยาลัยช่างศิลป์ พร้อมทั้งคณะ ครูอาจารย์ ที่ให้ความช่วยเหลือแนะนำด้วยดี

ข้อเสนอแนะ

1. ผลงานจิตรกรรมนี้ มาจากการศึกษาลักษณะและการเปลี่ยนแปลงของพืชพรรณ ในธรรมชาติ โดยผู้สร้างสรรค์ได้นำมุมมองส่วนตัวที่พบเห็น คือความงามที่มีอยู่ในทุกสภาพ การเปลี่ยนแปลงของพืชพรรณมาสร้างสรรค์เป็นผลงาน ทั้งนี้ยังมีอีกหลากหลายมุมมองที่สามารถพบเห็นได้จากการศึกษาลักษณะของพืชพรรณ ผู้ที่สนใจสามารถสร้างสรรค์ผลงาน ศิลปะในลักษณะเดียวกันนี้ในมุมมองของตนได้

2. ผลงานจิตรกรรมนี้ มาจากการศึกษาหลักกรรมไตรลักษณ์ของพุทธศาสนา ตามข้ออนิจจัง คือการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ผู้สร้างสรรค์นำหลักธรรมดังกล่าวมาเปรียบเปรย กับลักษณะของพืชพรรณ ผู้ที่สนใจสามารถนำรูปแบบการสร้างสรรค์ทางศิลปะไปเป็น แนวทางในการสร้างสรรค์และพัฒนาผลงานศิลปะต่อไปได้

รายการอ้างอิง

กาวิ ศรีรัตน์. (2019). “สุนทรียศาสตร์เชิงพุทธ”. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และ

สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, 7, 1: 17-32.

ชลูด นิ่มเสมอ. (2553). องค์ประกอบของศิลปะ (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ อมรินทร์.

จี ศรีนาสน. (2545). สุนทรียศาสตร์ ปัญหาและทฤษฎีว่าด้วยความงามและศิลปะ.

(สุเชาว์ พลอยชุม, ผู้แปลและเรียบเรียง) นครปฐม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย.

พิชัย สุขวุ่น. (2554). “ความจริงในความหมายของศิลปะในทัศนะของท่านพุทธทาสภิกขุ”.

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 3, 2: 1-32.

สรเสริญ สันติวงศ์. (2555). “การเลียนแบบและความสมจริง ธรรมชาตินิยมและอุดมคติ นิยม สำรองและวิเคราะห์หมโนทัศน์ของศิลปะจากสมัยคลาสสิกถึงสมัยใหม่ ตอนต้น”. วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 34, 1: 125-162.